

ANIVERSARE JEAN BAUDRILLARD

JEAN BAUDRILLARD, UN GURU AL SCHIMBULUI SIMBOLIC, RECUPERAT FILOSOFIC

Jean Baudrillard (1929–2007), filosoful considerat aproape de neîncadrat în filosofia tradițională și contemporană, adesea catalogat în mod nejustificat ca sociolog, a lăsat o urmă adâncă în conștiința filosofică contemporană. A avut succesul unui star al culturii zis „populară” sau „de masă”, însă nu a beneficiat totuși de un public filosofic, de exegeză și receptare, pe cât ar fi meritat. Pe atât de prolific, pe cât de original și prea puțin înțeles, mai degrabă expedit decât apreciat ca postmodern, filosoful a contribuit determinant la teoria postmodernă și a propus, provocator și valoros, un demers critic socio-cultural al fenomenelor contemporane, cu reverberații politice, despre agonia puterii, spre exemplu. Acest tip de analiză filosofică a luat în atenție cu predilecție timpul prezent și provocările schimbărilor contemporane: diminuarea până la ștergerea specificităților de gen, rasă sau clasă, consumatorul postmodern, informația, cibernetica și tehnologia, în general, extazul mediatic, terorismul, rolurile schimbătoare ale artei și esteticii, seducția, mutațiile înregistrate de viața omului și de societate. Aceste teme și direcții de gândire s-au constituit implicit într-o analiză critică a modalităților moderne de gândire, analiză și filosofare, orientată și ancorată în prezent și într-un ethos numit postmodern sau care poate fi înțeles și ca impas al modernității.

La jubileul lucrării *Le Miroir de la production; ou l'illusion critique du matérialisme historique* (1973) merită să-l rememorăm pe Jean Baudrillard (1929–2007), să-l „regăsim”, dacă acceptați o raportare metaforică, contribuind la recuperarea pentru filosofie a unui autor pe nedrept exilat, prea adesea, între sociologi, în fapt, unul dintre cei mai relevanți și actuali filosofi. Este adevărat că nu sunt mulți filosofii care reușesc să fie actuali, însuși specificul filosofiei nefiind legat de actualitate, așa cum știm de la Hegel: Pasărea Minervei zboară noaptea.

Simpatizant al lui Mai 1968, un neobișnuit filosof marxist, cu o deosebită sensibilitate pentru formele și fenomenele simbolice, un filosof al contemporaneității socio-politice *via* reverberații estetice, prieten al revistei *Les Temps Modernes*, traducător de texte literare și filosofice din germană, artist fotograf, un postmodern care a fost mai mult decât atât, Jean Baudrillard este unul dintre cei mai surprinzători și mai interesanți filosofi contemporani marginalizați.

Putem identifica trei direcții principale ale contribuțiilor lui Baudrillard la care se adaugă preocuparea pentru social și agonia puterii, pe care intenționăm s-o dezvoltăm într-un capitol separat (Henrieta Șerban, „Jean Baudrillard regăsit în «umbra majorităților tăcute» și în scintilanta «transparentă a răului»”): marxismul (neo-marxismul) și societatea de consum, luate împreună, extazul comunicării și simulacrul („Trăim într-o simulare?”).

În acest grupaj, studiul propus de Henrieta Șerban aprofundează „umbra majorităților tăcute” și „transparența răului” ca fenomene provocatoare, aflate implicit în conexiune în discursul transversal, dincolo de limitele operelor abordate ca monade, pe care Baudrillard îl lansează într-o narațiune fragmentată, dar nu deconectată și de neacuzat de lipsa de macro-semnificație despre contemporaneitate și manifestările fenomenale, care angajează gândirea filosofică tensionată între perplexitate și analiză. Deformând și reformând „constelații” aparent ale modernității („stat”, „istorie”, „cultură”, „semnificație” sunt exemplele desemnate drept astfel de „constelații” chiar de Baudrillard), se extind implicațiile unor („simple”) transformări evolutive, stagnante ori degenerative către prefigurări și resemnificări, sau de-semnificări, ori ne-semnificări, deosebite și surprinzătoare.

Uitarea reprezintă o aproximare a unui demers metodologic, alături de seducție, extaz și simulare, dacă ar exista o preocupare pentru metodologie în universul filosofic specific lui Baudrillard. De fapt, nu există astfel de decupări tradițional-filosofice în creația lui Baudrillard. Nici conceptele, nici metodologiile nu prezintă un interes în sine în filosofia lui Jean Baudrillard, ci observațiile pătrunzătoare, creatoare sau deschizătoare de viziuni clarificatoare asupra transformărilor propuse de timpul prezent, care devin provocări redutabile și regula cea nouă în contemporaneitate.

Studiul Viorelei Manolache valorifică valențele uitării într-un joc de limbaj privind uitarea și regăsirea lui Michel Foucault înspre reafirmarea valorii filosofice a demersului lui Jean Baudrillard. Accentuând și aprofundând jocul de semnificare pornit de Baudrillard, Viorella Manolache observă dimensiunea metafizică a demersului lui Baudrillard: „Raportarea la M. Foucault nu este una, așadar, hazardată, ci constituie un semn de maturitate, gestionată indirect în și prin trei timpuri – convenirea parcurgerii etapelor de la *cool* la *superstar*; de la distanța operată privind teoria și cultura, la aprofundarea relației de *încredere* și de *acceptare* (echilibrată) a acestora; de la filosofie, în defavoarea sociologiei, la puncte de vedere *complet metafizice*, opțiune care îl autorecomandă pe J. Baudrillard drept «metafizician (...), dar cu siguranță nu sociolog. Singura lucrare *sociologică* pe care o pot pretinde este efortul meu de a pune capăt socialului, conceptului de social», arată chiar Baudrillard, în lucrarea sa *Forget Foucault*.

Seducția este centrul de interes al studiului Lorenei Stuparu și al lumii contemporane, analizând lucrarea lui Baudrillard din 1979, *De la séduction*. Fenomenul cercetat nu este doar omniprezența seducției în lumea contemporană, ci fenomenul mai tulburător al unei „hiperactivități” seductive, creatoare de noi nevoi (nejustificate) pentru consumatorii subiecți, care ajung să fie întrucâtva „diminuați” și, paradoxal, substituiți de obiectul seducției. Implicațiile sunt severe și se pot remarca în critica producției și a utilității în numele seducției, ca în lucrarea *Les Stratégies fatales* (1983), aniversată astfel la patru decenii după publicare, Baudrillard diagnosticând precis timpul prezent în distincția dintre o „teorie banală” și o „teorie fatală” prin iluzia, sau autodeziluzia, subiectului că ar fi „mai viclean decât obiectul, în timp ce în cealaltă de fiecare dată obiectul este presupus ca mai

viclean, mai cinic, mai genial decât subiectul”. Semnalăm abordarea în analiză nu doar a acestui aspect de rezistență a obiectului, de hipertrofiere a importanței obiectului prin seducție, ci despre „un principiu al Răului”. Autoarea a evidențiat o „tăinuire a ordinii simbolice”, în corelație cu ocultarea voită a simbolicului și a ordinii pe care o instituie această dimensiune, în special din perspectivă „istorică”, erodând profund ordinea simbolică din ființele umane, periclitate prin acest fenomen manifest înspre rău, superficialitate și deconstruire (pulverizantă). Seducția și strategiile fatale (în dublu sens, de „ucigătoare” și de „seducătoare”) ale unui ethos „ignorant” (ori „uituc”) în raportare la instanța superioară, „gratuit”, raportat la artă, ori „pragmatic”, din perspectiva „schimburilor simbolice” sociale, aspecte discutate și în lucrări precum *L'échange symbolique et la mort* (1976) sau *Pour une critique de l'économie politique du signe* (1972).

Henrieta Șerban

